

DE BAZUIN

Stemmen uit „De Gereformeerde Kerken in Nederland.”

(Ten voordeele van de Theologische School te Kampen.)

Vrijdag 2 November 1900.

Jaar II: 1a, Blaast de bazuin!

Dit blad verschijnt des Vrijdags. Prijs per 3 maanden, fr. per post f 1.50. Voor Oost-Friesland en Amerika f 1.75. Voor Z.-Afrika f 1.75. Abonnementen buiten het Rijk moeten per kwartaal vóór uit worden betaald. Afzonderlijke Nrs 12½ ct. Advertentiën van 1—10 regels f 1; elke regel meer 10 cts. Boekh.-advertentiën 3 2 maal.

UITGEVER:

G. PH. ZALSMAN,
KAMPEN.

Advertentiën en Bestellingen vrachtfvrij te adresseeren aan den UITGEVER G. PH. ZALSMAN te KAMPEN. — Kerkelijke Berichten en Stukken der Medewerkers aan den REDACTEUR, dHr. C. MULDER te KAMPEN. — Binnenlandsche Ruilbladen, Intezenden Stukken en Werken ter recensie aan den HOOFDREDACTEUR, Dr. H. BAVINCK te KAMPEN. —

Officiële Kerkelijke Berichten enz.

DEP. CORR. M/D H. OVERHEID.

Het Loo 26 Oct. 1900.

Hare Majesteit de Koningin en Zijne Hoogheid Hertog HENDRIK VAN MECKLENBURG SCHWERIN hebben mij opgedragen Heeren Deputaten der Gereformeerde Kerken voor de Correspondentie met de Hooge Overheid in Nederland, Hoogstderzelver dank te betuigen voor de hulde en zegenwenschen Harer Majesteiten en aan Zijne Hoogheid den Hertog aangeboden ter gelegenheid van Hunne Verloving.

De Particuliere Secretaris
van H. M. de Koningin,
A. VAN DER STAAL.

Aan
Heeren Deputaten der Gereformeerde Kerken
voor de Correspondentie met de Hooge Overheid
in Nederland.

PLAATSELIJKE KERKEN.

SPIJKENISSE, 28 Oct. 1900. Beroepen te Beetgum. Ds. J. Douma te Spijkenisse
P. GELDTJEN, Scriba.

OOSTBURG, 28-10-1900. Hedenmiddag nam onze Leeraar, Ds. W. Goedhuijs, afscheid van deze gemeente, naar aanleiding van Hebr. 13: 20, 21.

Namens den Kerkeraad,
J. CATSMAN, Scriba.

SLEEUWIJK, 28 Oct. 1900. Hedenmorgen maakte onze geliefde Leeraar, Ds. A. H. Nieboer, aan de gemeente bekend, dat hij een roeping had ontvangen van de Geref. kerk te Bierum.

Namens den Kerkeraad,
C. VERHAGEN, Scriba.

WINSUM-OBBERGUM (Gr.), 28 Oct. 1900. Heden was het voor de Geref. kerk alhier een blijde dag. Haar beroepen Leeraar Ds. Groeneveld van Marrum werd des morgens bevestigd door den Consul, Ds. Bruin van Ballo, met de woorden van 1 Cor. 3: 9a en c, terwijl hij 's namiddags zich aan de gemeente verbond met predikatie over Joh. 6: 68. Beide malen vulde ene zeer groote schare het kerkgebouw. Moge Z'w's verblijf onder ons ten rijken zegen zijn en geve de Koning der kerk aan de kerk te Marrum spoedig den man zijns raads.

Namens den Kerkeraad,
K. D. v. d. Kooij, Scriba.

P. S. Het adres der Geref. kerk te Winsum is voortaan: Ds. S. H. Groeneveld te Winsum-Obbergum (Gr.)

FRANEKER, 28 Oct. 1900. Hedenmorgen maakte onze beminde Leeraar Ds. A. Doorn de gemeente bekend, voor de

roeping van de kerk te Halfweg te hebben bedankt. Onze blijdschap is algemeen. Ruste des Heeren zegen verder op Leeraar en gemeente tot eere van zijnen Naam

Namens den Kerkeraad,
L. HOFSTRA JR., Scriba.

HALFWEG, 29 Oct. 1900. Gister moesten wij de gemeente bekend maken, het voor ons zoo teleurstellend bericht van den door ons beroepen Leeraar, den Welw. heer Ds. A. Doorn, dat Z'w. voor onze roeping bedankte. Wij hadden het anders gehoopt, maar de Heere regeert.

Namens den Kerkeraad,
G. VAN ANDEL, Scriba.

ONTVANGSTEN.

Voor de Kerk te Emmen-compascuum.

Van de kerk te: Vreeswijk B f 2.50, Nijemirdam f 1, Oud-schoonebeek f 2, Delfshaven f 5, Naaldwijk f 3, Leiderdorp f 5, Hindeloopen f 1.50, Oldeboorn f 1.50, Oosterend (Texel) f 2, Aalten B uit de catechisatiebus f 2.50, Hollandscheveld f 3.12, Nijverdal f 2.
Elke postwissel wordt met blijdschap ontvangen en stemt tot dank aan den Heere. Nog ongeveer f 1400— is er noodig, en de broeders en zusters alhier, allen veenwerkers, hebben gedaan, wat zij kunnen. Er moet een kerkje komen. Als de kerken in den lande het wisten en de rijkere broeders en zusters hier slechts één Zondag vertoefden — we twijfelen niet of de harten

en beurzen zonden ontsloten worden. Geliefden! Helpt ons een weinig.

Namens den Kerkeraad te Emmen-compascuum,
W. HOVING, Praes.

Voor een Kerkgebouw te Terwispe.

Van de Geref. gen. te Nijverdal f 5, Hollandscheveld f 3.12, Leiderdorp f 5.

P. A. SMILDE, Penn.

Heerenveen, 29 Oct. 1900.

Voor de Theologische School.

Delfsen f 4.32.

Voor de Uitbreiding.

Gift van M. de Vries te Hallum (Cl. Leenwarden) f 0.50.

De Penningmeester
Zwolle, 27 Oct. 1900, van de Theologische School,
Potgietersingel 120.
Dr. H. FRANSSEN.

Voor de Zending o. Heid. en Moh.

Door Ds. R. Mulder, van Geertruida Hessels te Overveen 400 halve centen f 2, en uit het busje van Jansje Beisma te Haarlem f 1, te zamen f 3,—
Door Ds. Bos, geoll. bij het optreden van Ds. Pos en echtgenote te Ten Boer f 34.80
Doesthorp, 27 Oct. 1900.
B. DE MOEN,
Quaestor.

OULDERS

OF

GETUIGEN.

IX.

Er kwam nog eene andere reden bij, waardoor de ouders bij den doop van hun kind in de Roomsche kerk langzamerhand geheel werden uitgesloten.

De Roomse theologie kent geen verbond der genade, dat zich voortzet van geslacht tot geslacht. Zij ziet in de ouders niets anders dan de natuurlijke, vleeschelijke voortbrengers van het kind. En dat kind is, dus in zonden ontvangen en geboren, een slaaf van Satan, een onderdaan der wereld. Wat er van genade in dat kind inkomt, kan er slechts ingebracht worden door het instituut der kerk. Buiten dat instituut werkt God niet met zijne genade niet en is er niets dan de orde der natuur, de heerschappij van Satan, de macht der duisternis.

Natuurlijk ligt hier eenige waarheid in. Want van nature zijn wij allen kinderen des toorns. En zelfs de geboorte uit geloovige ouders is geen waarborg van wedergeboorte. Genade is geen erfgoed. Maar desniettemin belijden wij, dat God, als Hij zijn verbond met de ouders opricht, het ook bevestigt aan hun zaad en krachtens dat verbond ook in het hart der kinderen, vóór hun bewustzijn en buiten het instituut der kerk om, werkt en werken kan met zijn genade en Geest. De kinderen, uit geloovige ouders geboren, zijn in Christus geheiligd, ook voordat zij persoonlijk met het instituut der kerk in aanraking komen en door den doop er worden ingelijfd.

Maar zoo oordeelt Rome niet. Voor haar staan de kinderen van Christen-ouders volkomen met Heidenen gelijk. Dit blijkt duidelijk daaruit, dat heel het ritueel van den ouden proselitendoop op den Kinderdoop is overgedragen. Er is niets van wegge laten; het is alles slechts in enkele snel op elkaar volgende acten saamgedrongen. De kinderen worden buiten de kerk aan den ingang opgewacht.

Zij vragen van de kerk niet als geloovigen den doop, maar als ongelovigen het geloof. Zij worden gezegend met het teeken des kruises. Zij worden tot driemaal toe geëxorciseerd, dat is, van de macht des Duivels verlost enz. Zij zijn volkomen gelijk aan de Heidenen, die voor het eerst de begeerte te kennen gaven, om Christen te worden en dan gedurende vele maanden of jaren voor den doop werden voorbereid.

De geboorte uit geloovige ouders heeft dus voor den doop niet de minste betekenis, en die ouders zelf hebben bij den doop eigenlijk niets te maken. Zij zijn alleen de natuurlijke oorzaak, dat het kind bestaat, anders niet. Voor den doop van het kind is het alleen de vraag, niet, uit wie het geboren is; maar, wie het overneemt. Of liever nog de vraag is alleen, of de kerk, vertegenwoordigd in de getuigen, het voor hare rekening neemt, het aan Gods genade opdraagt, er borg voor spreekt, en met haar geloof en belijdenis voor het kind tusschenbeide treedt. Het kind, dat gedoopt wordt, is op het oogenblik dat het gedoopt wordt, niet een kind van zijne natuurlijke ouders, maar een kind van de kerk, een kind van zijne geestelijke ouders, die in naam der kerk als getuigen bij zijn doop optreden.

Dat dit de eigenlijke beschouwing van Rome is, blijkt uit de leer en uit de praktijk der Roomsche kerk. In de scholastiek was er tusschen de Thomisten en de Scotisten reeds verschil over, of onmondige kinderen van Joden en Heidenen ook zonder of tegen den wil hunner ouders gedoopt mochten worden. De eersten bestreden dit, omdat het in strijd was met het natuurrecht der ouders en licht het gevaar meebracht, dat kinderen, die op deze wijze gedoopt waren, later toch weder zouden afvallen en de ontvangen genade verliezen. Maar de Scotisten waren van meening, dat, daar God den doop van alle menschen wil, het recht der ouders voor het recht Gods wijken moest, en achten het zelfs geoor-

loofd, dat Christelijke vorsten de Joodse en Heidense ouders dwongen, om zelf den doop te ontvangen en hunne kinderen te laten doopen.

In theorie hield nu de Roomsche kerk wel vast, dat kinderen in het algemeen niet zonder het weten en den wil hunner ouders gedoopt mogen worden. Maar deze regel is toch op allerlei wijze beperkt. Alle Roomsche theologen zeggen, dat onmondige kinderen van ongelovige ouders gedoopt mogen worden, wanneer zij op eene of andere wijze aan het ouderlijk gezag onttrokken zijn; wanneer eene Christelijke opvoeding der kinderen in de toekomst op eenige goede gronden te verwachten is; of ook wanneer de kinderen verkeeren in gevaar des doods en misschien spoedig sterven zullen. Ieder beseft, hoe rekbaar deze voorwaarden zijn in de praktijk. En de geschiedenis der Roomsche praktijk, vooral ook op het gebied der zending, bewijst, hoe weinig er menigmaal met het geloof en met de toestemming der ouders gerekend wordt. In geval van levensgevaar worden kinderen van ongelovigen en ketters door de Roomsche priesters heimelijk gedoopt; en ook al bestaat er geen gevaar voor het leven, wordt toch de doop menigmaal aan zulke kinderen bediend, indien het maar geschied kan citra insignem contumeliam parentum, d. i. buiten erge belediging van de ouders.

De Roomsche kerk moest tot deze leer en praktijk komen, omdat zij den Kinderdoop nooit in verband heeft gezet met het verbond der genade, maar alleen met het plaatsvervangend geloof van de kerk. De doop onderstelt bij kinderen niets, althans niets positiefs, geen wedergeboorte of geloof, maar hoogstens alleen een niet opzettelijk wederstand bieden aan de ontvangst van de genade des doops. Zulk een positieve, opzettelijke tegenstand kan natuurlijk in kinderen niet vallen. En daarom zijn alle kinderen als zoodanig, uit welke ouders ook geboren, geschikte objecten voor den doop.

Terwijl die doop dus niets onder-

stelt, schenkt hij daarentegen zelf alle goederen des heils. De doop deelt de bovennatuurlijke genade van rechtvaardiging en wedergeboorte mede, enkel en alleen daardoor, dat hij bediend wordt. De handeling zelve deelt de genade mede. Het uitwendig waterbad is tegelijk, vanzelf en noodzakelijk, bij alle kinderen zonder onderscheid, de afwassing der zonden door het bloed van Christus. Ja, de gedoopte is terstond, nadat hij gedoopt is, niet alleen van alle schuld, maar ook van alle smet der zonde bevrijd. De erfzonde wordt ganschelijk in hem te niet gedaan. Als de doop deze weldaad onfeilbaar schenkt alleen door de handeling zelve, waarom zou men hem dan, indien men maar even in de gelogenheid is, hem aan kinderen niet toedienen? Den doop in zulk een geval te onthouden, zou op Roomsche standpunt de hardheid zelve zijn; het zou wezen eene opzettelijke uitsluiting uit het koninkrijk der hemelen en een moedwillig prijsgeven aan de eeuwige straf.

BAVINCK.

DE JUISTE TOEDRACHT.

In de *Heraut* van 14 Oct. j.l. komt Dr. Kuiper, overeenkomstig zijne belofte, terug op de klacht, „alsof enkele studenten van de Theologische School te Kampen, die te Amsterdam aan de Vrije Universiteit wenschten te promoveren in de Theologie, niet naar den eisch der broederlijke liefde bejegend waren”.

En hij gaat dan aldus voort: „We hadden de „loopmare” hiervan opgevallen en het deswege raadzaam geacht, wat hierachter schuilen moest, in het licht te lokken. Prof. Bavinck voldeed aan ons desbetreffend verzoek in de *Bazuin* op breedvoerige wijze. En dank zij die inlichting, kwam men dan ook te weten, dat metterdaad de pijnlijke overtuiging bij veel broeders had postgevat, alsof de Vrije Universiteit in vriendelijke tegemoetkoming aan wat bedoelde studenten begeerden, zelfs bij ongelovige, of althans niet-Gereformeerde Universiteiten achterstond.”

Deze voorstelling komt niet in alle deelen met de geschiedenis der feiten overeen.

De juiste toedracht is deze. Naar aanleiding van de promotie van Dr. Keizer te Lausanne maakte de *Heraut* van 20 Mei l.l. de opmerking, dat in deze promotie een niet onopgemerkt voorbijgaan lag van de Vrije Universiteit. Zij voegde eraan toe, dat men hier niet aan bechten zou, wanneer dit een enkel maal voorkwam; maar nu ditzelfde keer op keer plaats greep, lag er uiteraard iets pijnlijks in.

Ja, zij klaagde over „pijnlijke miskenning”, door broeders, die der Vrije Universiteit het naast staan, dezer stichting aangedaan; zij meende, dat de Vrije Universiteit er recht op had, dat althans de broeders van Gereformeerden huize de energie van haar bedoelen eeren zouden; zij noemde de ervaring, dat juist zij, die haar het naast staan, ertoe medewerken, om haar invloed te verkleinen, een verschijnsel, dat geen ander effect kan hebben, dan om den invloed der Gereformeerde beginselen voor de toekomst te verzwakken.

Niet de *Bazuin*, maar de *Heraut* begon dus met eene klacht. En die klacht was zoo ernstig, dat het onbeleefd en onbroederlijk zou geweest zijn, indien daarop dezerzijds het zwijgen ware bewaard.

Vandaar dat de *Bazuin* van 25 Mei l.l. trachtte aan te toonen, dat in al de gevallen, waarin studenten der Theol. School aan andere Hoogeschoolen dan de Vrije Universiteit waren gepromoveerd, van miskenning dezer stichting geen sprake was.

De Schrijver van dat antwoord meende toen eerst, het hierbij te moeten laten. Maar op aandrang van anderen voegde hij eraan toe, dat de ervaring van een tweetal studenten, die aan de Vrije Universiteit wilden promoveren, van dien aard was geweest, dat de lust tot nieuwe proefnemingen geheel benomen werd, en dat er voor de Theologische School meer reden bestond, om over miskenning te klagen, dan voor de Vrije Universiteit.

De *Heraut* liet daarop haar eigen klacht over miskenning in het vervolg geheel achterwege. Zij handhaafde haar niet en nam ze ook niet terug, maar deed er het zwijgen toe. En zij greep met groote handigheid de klacht aan, die dezerzijds tegenover de hare was gesteld en ging verder daarop door.

En thans doet zij het voorkomen, alsof zij met opzet deze klacht had uitgelokt.

Zij had de loopmare opgevangen, dat enkele studenten van de Theologische School te Kampen, volgens sommiger meening, aan de Vrije Universiteit niet naar den eisch der broederlijke liefde

bejegend waren. En zij achtte het deswege raadzaam, wat hierachter schuilen mocht, in het licht te lokken.

Of nu de klacht over miskenning van de Vrije Universiteit, bij gelegenheid van de promotie van Dr. Keizer door de *Herant* geuit, alleen bedoeld was als een middel, om dezerzijds eene klacht over miskenning van de Theol. School uit te lokken, staat natuurlijk niet aan Schrijver dezes te beoordeelen. Door den ernst harer bewoordingen maakte zij destijds op hem een gansch anderen indruk. Maar indien zij, gelijk men nu haast zou gaan denken, deze klacht als een val had opgezet, dan is de *Bazuin* in hare argeloosheid er leelijk ingelopen.

Want zij klaagt niet over miskenning, door de Theol. School van de Vrije Universiteit ondervonden. Gelijk zij in haar nummer van 25 Mei zeide, zoo zegt zij ook thans: wij betwisten aan de Vrije Universiteit het recht niet, om in betrekking tot het candidaats-examen aan de Theol. School te handelen, gelijk zij deed. Misschien kon zij niet anders doen.

Alleen maar, dan moet de Vrije Universiteit ook niet klagen over miskenning, als studenten der Theol. School, na hier hun studiën volbracht te hebben, eens elders mochten gaan promoveren, waar zij grootere tegemoetkoming vinden.

Dat dit zoo is, wijzen de feiten uit, die door de *Bazuin* zijn medegedeeld, en wier juistheid door de *Herant* tot dusverre in geen enkel opzicht is betwist.

Doch daarover thans niet meer. Eerst spreke de *Herant* uit, wat haar op het harte ligt. Voorshands is het ons genoeg, als de lezers maar goed indachtig blijven, hoe dit kleine en volstrekt niet verontrustende geschil in de wereld is gekomen.

BAVINCK.

DE GEMEENSCHAP DER HEILIGEN.

HOOREN NAAR DE WET.

XXV.

Zij, die tehuis blijven, als er over de Tien Geboden gepredikt wordt, omdat zij deze stoffe te droog of te bekend achten, mogen zich wel eens laten beschamen, door den ijver der Joden in de dagen van Ezra om de Wet te hooren. Wij hebben hiervan eene aangrijpende beschrijving in Nehemia 8. Het volk weet, dat het Wetboek van Mozes in Ezra's handen is, maar van wat er in staat, weet het niet veel. Nu, onwetendheid is slechts dan gevaarlijk, als zij gepaard gaat met den waan, dat men het weet, of met genis aan lust om te weten te komen. Bij de Joden van Ezra's dagen vond men gelukkig noch het een noch het ander. Zij hadden zulk een verlangen om van hunne onkunde verlost te worden en de Wet hun Gods te kennen, dat zij zich als een eenig man naar Jeruzalem begaven, en van Ezra begeerden, dat hij hun de Wet voorlezen en uitleggen zou. Zoo mocht het ook onder ons zijn, dat de hoorders den prediker voor waren, om van hem onderricht te begeren; het staat niet wel, zoo de herder de kudde als met geweld naar de weide drijven moet; als het schaaft honger heeft, loopt het hem al vooruit. Het was een schoon gezicht, al die mannen en vrouwen te zien, met al de kinderen die hooren konden bij hen; want het volk was als een eenig man opgekomen, en men had alleen de kleine kinderen thuis gelaten, omdat deze nog niets begripen konden van wat er gelezen en gepredikt werd. Op dagen van rouwe, biddagen en vastendagen, nam men ook de kinderens mede, Joël 2 : 16, naar dan was er ook geen dienst des Woords, gelijk hier; deze toch eischen den verstandigen hoorder, zoodat het zeer in de orde is, om het kindeke, dat tusschen zijne rechter- en linkerhand nog geen onderscheid weet, tehuis te laten. Dat Ezra gaarne aan het verlangen der gemeente voldeed, laat zich begrijpen; niets wekt den ijver der leeraren meer op dan de ijver der gemeente; ijvervuur is even aanstekend als ijverloosheid verlamdend is. Als de gemeente begeerte is naar het Woord, geeft God de leeraars ook licht; het is als maakt de begeerte der hoorders den geest der leeraren wakker, zoodat de gedachten hun als beginnen toe te stroomen. Ezra ging dan ook met ijver aan het werk. Zij hadden hem, opdat hij door allen gezien kon worden, een hoogen houten stoel gemaakt, een »toren des houts» gelijk hij eigenlijk heette, omdat hij wegens zijn rondheid en hoogte een toren geleek; dat was de eerste predikstoel. Van het morgenlicht tot aan den middag las Ezra het Wetboek voor; de dienst duurde alzoo zes uren. Maar hoe lang de dienst ook was, het volk werd niet verdrietig, wat te prijswaardiger was, daar men al den tijd door Ezra staande aanhoorde; de eerbied verbood hier, meer nog dan de ongelegenheid, om zich neder te zetten. Ezra stelde zich ook niet tevreden met de Wet voor te lezen; hij wilde de Wet begrepen heb-

ben. Daartoe had hij tal van helpers om zich heen, die, terwijl hij las, midden onder het volk plaats namen, en het voorgelezen nog eens voorlezen, met duidelijke stem, en den zin ervan verklaarden. God werkte krachtig met zijn Woord mede; trouwens is de plaats, waar het Woord verkondigd en uitgelegd wordt, niets minder dan de werkplaats van den Heiligen Geest, alwaar elk, die van Hem bewerkt worden wil, zich voortdurend moet laten vinden. Als wij dit bedachten, zouden wij ons niet zoo lichtvaardig aan de verkondiging des Woords onttrekken. Dit te doen, en te willen, dat de Heilige Geest nochtans in onze harten werke, zegt zooveel als te willen, dat Hij om ons te believen zijne werkplaats verlate, en tot ons kome, als een knecht, die uitgaat naar dengene, die hem tot zich onthiedt. Laat ons liever onszelf den Heere ter bewerking aanbieden; Hem opzoekende in zijn eigen huis, als zulken, die zich niet waardig achten, dat Hij tot hun huis inkomende zou. Dat de Heere kennelijk werkte in het midden der naar Ezra luisterende Joden, bleek uit den diepen indruk, dien de voorgelezene Wet op hen maakte; want zij begonnen allen te weenen, toen zij de woorden der Wet hoorden. Dit toch is de werking der Wet, dat zij den mensch bedroeft en verlegen maakt, wegens zijne zonden; uit de Wet toch is de kennis der zonden. Zoo wij onder de prediking der Wet ongevoelig blijven, teekent zulks, dat wij de Wet niet hebben verstaan; want wie recht in den spiegel der volkomenheid ziet, wordt over zijn eigen beeld ontroerd, zoodat hij het aangezicht van zichzelf afwenden moet. De zulken hebben troost noodig. Vandaar dat Ezra, door de Levieten geholpen, zich opmaakt om hen te troosten. Dit mag hij doen; want de Wet is niet gegeven om de verslagenen van harte, die voor haar beven, en er smart van hebben, dat zij haar niet hebben gehoorzaamd, tot wanhoop te brengen, maar om de droefheid te verwekken, die door Gods vertroosting den weg naar onze harten baant. Daarom is het niet betamelijk dat zij droevig zouden zijn als zulken, die geene hope hebben: hun toch gelden al de beloften, waarmede de Wet als omlijst is, die van vergeving, en reiniging, en verlossing. Ezra wekt hen in den naam der Wet zelve op om blijde te zijn; want de dag van heden is den Heere heilig, en op zulk een dag mag men niet droevig voor zijn aangezicht verschijnen. Deze dag is een teeken, dat de Heere zijn verbond weer vernieuwd heeft, en met zijn Geest in het midden der gemeente is: men zij dan blijde in den Heere; blijdschap sterkt het harte. Daarom beveelt Ezra, dat men het vette ete en het zoete drinke, en deelen zende aan wie niets bereid is, opdat er niemand op dezen dag droevig zij. Wij kunnen er uit leeren, dat de dag des Sabbats voor ons een dag der vreugde moet zijn. Wel wil de Heere, dat wij op onze Sabbatten met een verootmoedigd hart voor zijn aangezicht verschijnen, maar het is Hem niet welbehaaglijk ons als sidderende slaven aan zijne voeten te zien. Integendeel vermaakt Hem onze blijdschap over de werken zijner genade voor ons en in ons. Het zij ons dan niet genoeg op onze Sabbatten een feestelijk kleed aan te trekken; dit kleed dekke een feestelijk gezond hart. Onze zevendaagsche Sabbat is nog wel de eeuwige Sabbat niet, maar toch zijn morgenrood. Op dezen dag zij de blijdschap des Heeren onze Sterkte. Laat ons op dezen dag ons blijde maken. De Sabbat zij ons een dag van »zending der deelen» aan de weduwe en den wees, aan den arme en ellendige; wij zouden waarlijk meer blijdschap hebben, als wij meer blijdschap verwekten.

V. ANDEL.

VOLKSNODEN.

Tegen Vaccinatie-dwang.

De *Stand*, van 22 Oct. bevat een kostelijk artikel onder dezen titel, waarin het opkomt tegen een poging van het *Groene Weekblad* om »ingang te geven aan de voorstelling, alsof de bezwaarden niet ontvankelijk waren voor hun pleidooi ten behoeve van de persoonlijke vrijheid.»

Het blad stelt voorop het recht der Overheid om »en voorbehoedende gezondheidsmaatregelen te nemen, en bij het uitbreken van ziekte te ontsmetten en de zieken af te zonderen. Daarin stemt het met het *Groene Weekblad* overeen.

»Nu echter begaat het *Groene Weekblad*, en wie haar redactie volgt, de logisch onvergeeflijke fout, om onder deze gemeene regelen ook op te nemen een vraagstuk dat van geheel andere natuur is.»

Mocht dat algemeen worden ingezien! Men zou althans eerbied hebben voor de bezwaren, hetzij in de eerste plaats consciëntie-bezwaren, of medische bezwaren en recht- en vrijheids-bezwaren tegen den Vaccine-dwang

vanwege de Overheid, en van wie anders ook.

Wij nemen het kort en zakelijk en klemmend betoog voor die kenschetsing dezer quaestie, »als van geheel andere natuur» dan die aangaande recht en plicht der Overheid jegens dreigende en uitgebroken besmettelijke ziekten, hier over.

Dáárom van geheel andere natuur, omdat met de koepokinenting een *positieve medicatie* gelast wordt, en wel gelast wordt op een tijdstip en bij personen, waarop en bij wie van *epidemie geen sprake is*.

Hier zijn dus twee geheel nieuwe vragen: 1º. Mag de Overheid u voorschrijven welke medicatie ge in geval van ziekte zult volgen? En 2º. Mag de Overheid zulk een medicatie gelasten, als er nog van geen ziekte sprake is? Daar we nu reeds de eerste vraag pertinent in ontkennenden zin beantwoorden, kan ook het antwoord op de tweede niet anders dan afwijzend zijn.

Neen, de Overheid heeft niet het recht van *recepteeren*. Ze heeft geen recht om u drankjes, pillen of zalven voor te schrijven, en u te dwingen die aan te wenden. Dit recht zou ze alleen dan bezitten, als er een solute medische wetenschap bestond. Dat is echter niet zoo. In eenzelfde stad zullen twee doctoren bij een gelijke ziekte anders recepteeren. Kiest nu de Overheid toch partij, dan beweert de Overheid recht te kunnen spreken in medische vraagstukken, en komt dat er op meer, dat ze Overheidsgezag toekent aan het oordeel van die artsen, die zij zelve goedvindt te raadplegen.

Bij slaven kan dit niet anders, en onze militairen en gevangenen moeten er zich aan onderwerpen omdat ze onder voogdij staan; evenals ook een vader zeggenschap heeft over de keuze van doctor en dus van medicatie bij zijn ziek kind.

Maar de Nederlandsche burgers zijn geen slaven, noch staan als soldaten en gevangenen of kinderen onder voogdij.

Wij zijn vrije mannen, en zullen zelve beslissen welke arts we wenschen te kiezen en aan welke medicatie we ons zullen onderwerpen. Aan de Overheid ontzeggen we ten deze in den meest volstrekten zin *alle* recht van beslissen. En wat ons zelve betreft, zullen we ons oordeel over de Vaccinatie laten beheerschen door de adviezen van deskundigen, door de verkregen uitkomsten, en door de oorzakelijke verklaring.

Nu is die oorzakelijke verklaring nog altoos een *puzzle*; zijn die uitkomsten, hoe belangrijk ook, nog verre van zóó zeker dat het *post hoc* wiskunstig op een *propter hoc* wijst; en loopen de gevoelens van de deskundigen uiteen.

Toch zijn verreweg de meesten onzer, op grond van de waarschijnlijkheid, tot Vaccinatie overgegaan, zoodat de Overheids-dwang alleen nog bij even duizend kinderen, d. i. bij een 4 a 500 vaders, zou te pas komen.

Maar al zou deze dwang ook slechts een kleine honderd burgers treffen, wij zullen in hen onze eigen persoonlijke vrijheid blijven verdedigen, en tot het laatste toe het absolutisme van de Overheid even krachtig als de voorgewende absoluteitheid van de resultaten der medische wetenschap blijven bestrijden.

Dat mannen als die van het *Groene Weekblad* zich daarbij tegen onze burger-vrijheid te weer stellen, is ons meer dan een teleurstelling, is ons een ergernis.

Vinde dit kloekke woord, waartegen we slechts een enkele bedenking hebben, — weerklink bij al het Christenvolk en in alle Christelijke bladen!

En om »in hen onze eigen persoonlijke vrijheid» te blijven verdedigen; én om bezwaarde broeders en zusters met hun zaad, het zaad des Verbonds, te steunen in hun wensch en pogen tot wegneming van het strikkelblok voor het noodige schoolonderwijs hunner kinderen.

Als één lid lijdt, lijden immers al de leden mede — indien het lichaam althans gezond is in zijn voelen en werken.

En nu onze enkele bedenking. Zij betreft de »voogdij» over militairen en gevangenen. Wat de *militairen* betreft — achten wij ook voor hen de vrijheid om de Vaccinatie te weigeren, die indertijd door een Minister van Oorlog hun is verzekerd, een *recht*, dat geen enkel soldaat zich moet laten ontnemen, door vriendelijke woorden, noch door barse bejegening en bedreiging. Ook zien wij niet in, dat de Overheid, of de Rechter eenig recht zou hebben om *gevangenen*, die tegen de Vaccine bezwaar hebben, daartoe te dwingen. Noch militairen, noch gevangenen staan onder »voogdij» van de Overheid. De militairen »dienen»; en de Vaccinatie heeft niets van doen met trouwe of ontrouwe dienst-ervulling. De gevangenen zijn *schuldigen* en *veroordeelden*; maar al of niet Vaccinatie heeft met hun misdad en vonnis ook niets uit te staan. De Rechter moet ook in den gevangene den mensch eerbiedigen, en hem niet behandelen als een lijfeigene. We bevelen deze opmerkingen aan de welwillende overweging van *De Stand*, en van geheel de pers bescheidenlijk aan.

Met herinnering van hetgeen wij daarvan schreven en mededeelden in de vorige twee No's., bevelen wij nogmaals de opwekking van het Bestuur van den Anti-vaccine-dwang-bond, en de a.s. Algem. Vergadering van leden en belangstellenden, D. V. 15 Nov. te *Ulrecht*, in de medewerking aan van allen die recht en vrijheid willen blijven verdedigen, en bovenal van de belijders des Heeren.

L. LINDEBOOM.

Politieke Beschouwingen.

De zaken in *Zuid-Afrika* zijn in de laatste dagen weer eenigszins verbeterd voor de Burgers. Daar is onder hen blijkbaar een herleving, een elan, die waren zij wat eér gekomen, onder den zegen des Heeren heel wat kwaad hadden kunnen voorkomen, waaronder de Burgers nu zwaar lijden. Want, dat de hand der Engelschen zwaar, loodzwaar drukt op het land en zelfs op zulke burgers, die onmogelijk mede konden of kunnen vechten, is buiten kijf. Daarover is maar één getuigenis en dat is, dat de Engelschen allerwreedst handelen; zelfs met vrouwen en kinderen! Blijkbaar inspireert dit tal van Burgers opnieuw en overal, zoodat, ondanks zich herhalende verliezen — hunne korpsen zich sterk uitbreiden in aantal.

Geen wonder dat de Engelschen zich moeten concentreren op hunne hoofdsteden. En toch worden hunne verbindingslijnen naar alle zijden bedreigd en soms afgesneden. Van de lijn over Middelburg durft men haast geen gebruik te maken, wijl de Burgers haar eik oogeblik onveilig maken. Die naar Durban werd op twee plaatsen in Transvaal onbruikbaar gemaakt en zelfs in Natal even boven Ladysmith een trein vermeersterd. Die over Bloemfontein is elk oogeblik stuk en wordt zelfs bestookt tot diep in de Kaapkolonie. Men bericht zelfs van een menigte aanvallen!

Naar men zegt moet ook daar 't verzet weer toenemen, en van daar de Burgers in den Vrijstaat telkens versterkingen ontvangen. Alleen een smalle strook langs den spoorweg door den Vrijstaat is in 't bezit van de Engelschen. Bij Hoopstad werden dezen voor een paar dagen nog duchtig geslagen met verlies van twee knoopen, ofschoon het heette, dat de streek door Settle was gezuiverd. Bij Kroonstad kwam hun achterhoede, afgesneden, in groot gevaar. Ventersburg werd enkele dagen door Burgers bezet. Veel zuidelijker bij Philippolis vielen vijftig cavaleristen in handen der Burgers. De Wet heette den 25sten bij Frederikstad duchtig geslagen. En toch moesten de Engelschen hem de volgende dagen nog sterk narijden in de Transvaal, bevreesd als zij waren voor Johannesburg. Doch hoe zij zich ook hadden geconcentreerd — ze konden hem niet omzingelen en nog veel minder beet krijgen. Met verlies van een paar veeren ont kwam hij aan hunne overmacht weer over de Vaal in het Noorden van den Vrijstaat. En ook in 't Westen van de Transvaal houdt de la Rey onverschrokken stand, dan hier dan daar de Engelschen noodzakend onder ongunstige omstandigheden te vechten met betekenende verliezen. Van uit het Noorden van de Transvaal werd niets vernomen, dan dat Kitchener bij Lijdenburg is en een Boerenkamp verraste, doch — met al heel weinig succes. Botha zelf schijnt druk met de reorganisatie der Burgers; tot dusverre met succes. De onderhandelingen der Engelschen met hem braken af. Ook de typhus eischt nog vele slachtoffers van de Engelschen; o.a. een kleinzoon van de Koningin, wiens dood werd verzegen alleen om de Londensche vrijwilligers bij hun terugkomst goed feest te kunnen laten vieren. Bij de 2000 menschen werden gekwetst, enkelen gedood; zóó beestachtig hield men feest!

In Frankrijk zoekt het Ministerie zijn bevredigende werkzaamheden voort te zetten. Te Toulouse hield de eerste Minister een rede, waarin hij begon met te wijzen »op de treurige toestand toen hij het bewind overnam. Hij moest om zich de elementen voor eendracht en vrede vereenigen en uitsluiten, die verdeling op het oog hadden. Daarna kwam hij tot de resultaten zijner regering. De kalnte is in het land teruggekeerd, de Tentoonstelling was een enorm succes, de reusachtige burgemeesters-reunie vormde een schitterend bewijs van de goede gezondheid der provincien. Wat het leger betreft, de Regering had het weer geheel voor zijn nationale zending bruikbaar gemaakt en het gezag verplaatst daar waar de verantwoordelijkheid berust. Aangaande de zaak-Dreyfus merkte de Minister op, dat het vonnis van Rennes is geëerbiedigd. Het humaniteitsgevoel heeft voldoening gevonden in de maatregelen van clementie en amnestie, die de Senaat nog te beoordeelen zal hebben. Naar buiten achtte Waldeck Frankrijk's positie versterkt. Toch dreigen de Republiek nog gevaren. Een algemeene republikeinsche actie zal ze evenwel te boven kunnen komen. Vooral had de Minister het gevaar op het oog, dat dreigt van den kant der religieuze congregaties, die onder godsdienstige leuzen een politieke partij vormen, welke absolute onafhankelijkheid wil. De driestheid gaat zoo ver, dat priesters, die het staatsgezag erkennen, door hun superieuren bemoeilijkt worden.»

De Minister wees daarop nog op eenige sociale wetsontwerpen, waaronder de pensioen-kassen der werklieden, en eindigde zijn stormachtig toegejuichte rede met deze woorden:

»Wij zullen de verbroken solidariteit heroveren. De groote democratische partij kan zich onder dit devies organiseren: Meer werkzaamheid in de regering, meer zekerheid in de wetten, meer vrijheid, broederschap en rechtvaardigheid!»

Dat klinkt schoon, maar zeer negatief. Van uit China weinig nieuws.

De gezanten plaatsten op het lijstje der personen, die aan den lijve gestraft moeten worden, ook nog Yi en Yeng-Nien, waardoor die lijst 9 namen telt. Ondertusschen heeft Kang-Yi zelfmoord begaan en wordt hetzelfde van Yu-Chien gemeld. Deze zelfmoorden worden echter niet vertrouwd. Men denkt, dat het gerucht alleen verspreid wordt om te zien hoe de gezanten over den vrijwilligen dood denken en vooral of ze dien gelooven. Is de indruk gunstig, dan zouden Tuan, Tungfusiang enz. zich ook aan een schijn-zelfmoord onderwerpen.

De Boxers schijnen zeer slim te worden. Zoodra de troepen der Verbondenen komen, gaan ze uit elkaar, begraven hun wapenen

en simuleeren als rustige landbouwers den grond te bewerken. Is het gevaar van de lucht, dan gaat de spade in de schuur en stijgt het geweer uit den grond.

Paoingfu is op dezelfde wijze in wijken verdeeld als Peking en ieder Mogendheid zorgt voor een bepaalde wijk. De bevolking gedroeg zich als »lammeren», zoo vriendelijk en zacht. De Verbondenen nemen een gelijke houding aan, tot groote ergenis van dr. Morrison, die het met zijn landgenoot Robert Hart totaal oneens is, en slechts van hardheid heil verwacht. De Verbondenen stellen zich voor, nog eenige militaire uitstapies in de buurt van Paoingfu te doen.

In het Zuiden blijft het roerig, zoo roerig dat generaal Su thans meent 100,000 man noodig, te hebben om de troebelen te onderdrukken. Het getal neemt aanmerkelijk toe. Te Setanchuk behandelen de keizerlijke troepen een overwinning, die den rebellen 600 man kostte. Van hun kant plunderden zeeroovers de Engelsche stoomboot *Perseverance* op de rivier van Canton.

Te Paoingfu is een Europeesche commissie benoemd om de wredeheden te onderzoeken, die tegen de Europeanen bedreven zijn.

Over de Engelsch-Deutsche Overeenkomst zweven vele geruchten, o. m. dat Rusland en Frankrijk zouden besloten zijn op de hoofdzaak toe te treden. De Russische pers wordt anders bij den dag vijandiger.

Wutingfan, gezant te Washington, heeft ook zijn oordeel gezegd over de E.-Deutsche Overeenkomst. Hij vond haar schoon behalve alinea 3, die volgens hem zooveel wil zeggen als: »Ik verbind mij niet te stelen, als ten minste een andere dief niet begint.»

Zóó zijn de leiders werkzaam! In Spanje brak een Carlistische opstand uit, dien men meent, wijl te vroeg uitgebarsten — spoedig te kunnen onderdrukken. 't Is waarlijk te hopen voor het land!

NOORDTJII.

VEEL GEWONNEN, MEER VERLOREN.

III.

Het kan niet worden ontkend, dat de heer K. Jr. een handig gebruik maakt van de *concessie*, door de Geref. kerken aan de practijk toegestaan naar Art. 27 D. K. O.

Hij doet dat ter staving van zijn gevoelens, dat er bij *herkiezing* ook *herbevestiging* dient te volgen.

Nu verdient het opmerking, dat er in dit pleidooi voor *herbevestiging* geen enkel bewijs wordt bijgebracht. Geen beroep op een uitspraak van Gods Woord, noch op Confessie, noch op Kerkenorde, noch op den aard van 't ambt zelf wordt er gedaan.

Alleen tracht br. K. Jr. te betoogen, dat wie niet tegen afdring is met of zonder herkiezing, eigenlijk ook niet tegen *herbevestiging* kan zijn.

Bij logische gevolgtrekking dringt hij u met een beroep op de eene concessie om nu ook een tweede en krachtens die tweede ook een derde toe te staan enz.

Zoo heeft hij u in den weg van deductie gebracht, waar hij u hebben wil, eer ge er misschien zelf op verdacht zijt.

Nu kan zulk een deductief betoog klemmend werken en alzoo een kwestie tot beslissing brengen.

Een eerste vereishte is dan echter dat het uitgangspunt houvast voor zulk een deductie aanbiedt.

Daarvoor nu is noodig een *grondstelling* of een *beiderzijds aangenomen princip* of ook een *erkende waarheid*. Gelijk b.v. dat het onderlingschap een instelling des Heeren is voor zijn kerk op aarde.

Van daar uit kan men bij logisch betoog tot *afgeleide stellingen* komen, die dan ook evenzeer moeten worden erkend en aanvaard.

Dat gaat echter niet, wanneer men, gelijk hier, niet van een grondstelling of princip, maar van een *concessie*, of iets bijkomstigs uitgaat.

Nu verplicht en verbindt naar haar aard een *concessie* slechts, zoover als ze naar letter en zin reikt. Geen stap verder. Van deductie, die bindt, kan hier geen sprake zijn.

Een *concessie*, gelijk ook de onderhavige, wordt toegestaan met het oog op bijkomende omstandigheden of op een bijzonder doel. Tot haar, gelijk ze daar ligt, ben ik verplicht.

Maar als men mij met een beroep op *die concessie* wil dwingen tot een tweede, en van uit die tweede tot een derde en ik meen deze niet te mogen toestaan om de zaak zelee, waarom het gaat, dan trek ik naar mijn recht liever ook de eerste concessie in, dan mij langs zulk een weg te laten brengen, waar ik in goeder conscientie meen niet te mogen komen.

Zulk een deductief betoog, geldt dus wel bij een *grondstelling* om dan ook evenzeer klemmende *afgeleide stellingen* te komen, maar zij past niet bij een *concessie*.

Een deductie, wettig en logisch afgeleid uit een uitspraak van Gods Woord of uit een waarheid naar dat Woord, klemt voor verstand en hart en spreekt tot de conscientie. Maar een deductie afgeleid uit een kerkelijke bepaling, als een *concessie* aan de *practijk* in het leven geroepen, om mij daardoor van de eene concessie tot de andere te drijven, raakt zelfs mijn koude kleeren niet.

Die *kerkelijke bepaling* zelve hoop ik naar haar aard te onderhouden, maar zoo ge mij vandaar uit altijd maar door verder wilt brengen, mij bindende van bepaling tot bepaling, dan roem ik misschien uw denkkracht en uw logischen zin, maar ga niet met u mee.

Alleen ben ik zoo vrij uit eerbied voor het presbyteraat naar Gods Woord u te waarschuwen, dat ge al huppelende in unen logischen gang en springende van concessie tot concessie, ondanks uzelf, niet terecht komt in een hoek, waar onze Geref. vaders niet wilden staan en ook gij zeker niet wenscht te komen.

Zoo grepen de oude Joden met beide handen de concessie aan, hun door Mozes verleend inzake den »Scheidbrief», hun nog wel verleend, om de hardigheid van hun harte, en blijkbaar ook om de miskende en

verlaten vrouw in gunstiger positie te brengen.

Van uit die concessie deduceerden zij op hun manier logisch en scherp tot een tweede en van deze tot een derde concessie en zoo braken ze stuk voor stuk heel het huwelijk naar de ordeningen Gods af.

Latens de deduceerende en absolute geesten onder ons toezien dat ze met een beroep op de concessie, in Art. 27 kerkrechtelijk toegestaan, al deduceerende ook niet stuk voor stuk het presbyteraat afbreken en er geheel iets anders van maken, dan het naar de ordeningen Gods is en ook onder ons moet blijven.

Het gaat hier gelukkig niet over een *fundamentele waarheid* of over een geloofs-dogma, al is de kwestie voor een gezond kerkelijk leven dan ook niet zonder groot belang, bij name wat het wezen en de betekenis van het presbyteraat betreft.

Men overdrift dan ook de betekenis van het geschild, waarover het in dezen gaat niet, maar eerbiedig verschil van gebruik en gewoonte in dezen.

Zelfs de door mij veroordeelde „herbevestiging“ waar die als eenvoudig gebruik wordt toegepast, behoeft dan ook niet gepaard te gaan met bewuste miskenning en krenking van het Ouderlingchap.

Alleen waar het een *principieel en bezust* drijven wordt, omdat men in het Ouderlingchap een „*lijdelijk ambt*“ ziet zonder meer, zou wijken met onderwerping voor menige conscientie te zwaar kunnen worden.

Men begrijpt het onderscheid van practisch beleid in dezen als ik er aan herinner, hoe dezelfde Apostel Paulus, die zich blijkbaar naar Handel. 16 : 3 nog al gemakkelijk liet vinden om Thimotheüs te besnijden „om der Joden wil“, zich niet daartoe liet noodzaken inzake Titus. Gal. 2 : 3.

De rechtvaardige kent tijd en wijze. En dan betwifelt ik of het „naar tijd en wijze“ is, dat waar het gaat om de ineenmelting van twee kerken A en B, de „herbevestiging“ bij herkiezing eenzijdig als eisch worde gesteld en als voorwaarde in de acte van ineenmelting worde opgenomen.

Zulk drijven en dringen moet ik bestrijden ook om de wille van de eenheid der kerken, die mij lief is. Zelfs wordt gevraagd of zulk een eisch niet ingaat tegen het accoord van kerkelijke gemeenschap, waarop de kerken in 1892 elkander hebben ontmoet. Het gaat in allen gevalle over Confessie en Kerkenorde heen en als men er een soort van nieuw principieel van Kerkregiment van wil maken, dat zelfs als eisch bij ineenmelting wordt gesteld, dan moet men de broeders, die dat drijven, wel in het aangezicht weerstaan.

Alleen vrij sterk zouden die broeders in dezen hunnen eisch staan, indien mocht blijken, dat de afreding c. a. in Art. 27 D. K. O. bepaald, niet een concessie aan de practijk is, n. l. iets bijkomstigs, maar een Geref. beginsel, of ook een eisch is naar Gods Woord of ten minste naar den aard van het ambt zelf.

Dat dient dus nog eenigszins nader onderzoek.

Een slotartikel te dezer zake zij daaraan gewijd.

D. K. WIELENGA.

KERSTFEESTGAVEN

voor de Zondagschoolkinderen in den Zuid-Oosthoek van Friesland.

Br. J. Wouda zond ons verleden week een stuk om deze zaak als in vorge jaren aan te bevelen, dat we vooreerst niet planten kunnen, wijl anderen reeds weken wachten.

De Red. hoopt echter, dat de giften niet minder zullen toevloeden.

Gelijk in 't vorige nr. reeds het voornaamste is genoemd : — *geld, kleeren en lectuur* worden gevraagd als Kerstgaven voor de arme Zondagschoolkinderen in den Frieschen Zuid-Oosthoek aan het adres van

J. Wouda,

Corr. v. Jachin,

Oranjestad te Heerenveen.

„Paul Kruger-School“ te Koevoorden.

Op verzoek vestigen we de aandacht op de nu en dan geplaatste advertentie van Ds. K. Oussoren c. s. Gelijk in den Zuid-Oosthoek van Friesland, is ook in den Oosthoek van Drente de oprichting eener Christelijke School niet slechts een belang der ouders, maar een arbeid van inwendige Zending tegenover het modernisme. Daarom verdient deze zaak, onder de aanvragen om steun in de oprichting eener Christ. School, hoewel van plaatselijk en gewestelijk belang, de hulp van allen, die het Godsdienst willen bevorderen in de geestelijk dorre streken van ons land.

De Vereen. tot Chr. Verzorging v. Zenuwlijders verzoekt ons opneming van het bericht, dat als reizende Agenten der Vereen. zijn benoemd de h. h. Sluiter te Rotterdam en Jagtenberg te Amersfoort.

Buitenlandse Kerken.

Deutschland. Afschaffing van het godsdienstonderwijs op de scholen. — In Duitschland neemt het godsdienstonderwijs nog een plaats in onder de vakken op de lagere scholen. De onderwijzers zijn verplicht dit onderwijs te geven, maar zij geven het zoo, dat er stemmen opgaan, om het godsdienstonderwijs af te schaffen.

Een predikant schreef in een der Christelijke bladen een stuk, waarin hij voor die afschaffing pleitte terwille van den godsdienst zelf, omdat de scholen het volk van den godsdienst doen walgen, een afkeer van dezen wekken. Hij geeselt in scherpe woorden de methode van het godsdienstonderwijs, die het tegendeel uitwerkt van hetgeen het godsdienstig deel des volks begeert. Inplaats van eerbied moeten de kinderen een afkeer van den godsdienst verkrijgen. Hij noemt de scholen, zooals zij thans ingericht zijn, „den omgekeerden koning Midas, onder wiens vingers al het goud stof wordt.“ De tegenwoordige methode op de scholen acht hij in staat, om bij de kinderen afkeer

en walging te wekken voor de hoogste belangen en edelste zaken; want in de uren van het godsdienstonderwijs „ademden de kinderen een socratische lucht in, die geen verborghenheid meer vermoeden laat, en waardoor al het hoogste en diepste plat gevraagd wordt.“

Hij zegt, dat men zich het hoofd breekt over de vraag, waarom Luther zoo onpopulair onder het Deutsche volk geworden is. Het antwoord op die vraag moet op de scholen gezocht worden, waar de Catechismus van Luther mishandeld wordt. De Synodes putten zich uit in voorstellen, hoe de godsdienst bij het volk behouden zal blijven, maar van behouden kan niet meer gesproken worden, de godsdienst moet weer onder het volk gebracht worden en wie dat doen wil, die verlosse hem van den schoolwag, d. i. die schrappe het godsdienstonderwijs van de lijst der schoolvakken.

Dit schrijven moet veel instemming en bijval gevonden hebben. Ook in Duitschland wordt het grofste ongelof bij de onderwijzers gevonden, zoodat geschreven wordt, dat de haat en spot tegen den Bijbel en de kerkelijke belijdenis, die in de Socialistische bladen uitgesproken en opgewekt wordt, slechts door de bladen der onderwijzers wordt geëvenaard.

Aan zulke mannen is het godsdienstonderwijs op de scholen toevertrouwd. Hier tegen beginnen zich stemmen te verheffen. Lang schijnen de Christenen in Duitschland blind geweest te zijn voor het gevaar, dat van de scholen dreigt. Zij hebben zich gerustgesteld met de gedachte, dat de Catechismus nog op school geleerd wordt, maar dachten er niet over na, dat mannen, die met Gods Woord en de belijdenis der kerk spotten, de kinderen uit dien Catechismus moeten onderwijzen. Enkel beginnend het gevaarlijke van deze praktijk in te zien. Wel is de overtuiging nog niet algemeen, dat het godsdienstonderwijs in de handen van zulke onderwijzers niet veilig is, maar er schijnt toch eene ontwakning te komen.

Misschien komt men er in Duitschland toe, om het godsdienstonderwijs van de lijst der vakken voor de lagere scholen te schrappen, want nu er zich nog maar een enkele stem van geloovige zijde tegen dit onderwijs in het publiek verheft, wordt van ongeloofige zijde instemming betuigd. Al is het om tegenovergestelde reden, wordt toch hetzelfde gewenscht. Hiervan kon het gevolg worden, dat de Vrije scholen, die tot hiertoe in Duitschland nauwelijks bij name bekend zijn, ook daar opgericht worden.

Het lijden der Joden in Zuid-Europa. — Volgens de Joodsche nieuwbladen is het lijden der Joden in het Zuid-Oostelijk deel van Europa groot. In Bessarabia (Rusland) lijden tengevolge van een mislukten oogst 30,000 Joden gebrek, omdat de Russische regering wel eenige hulp biedt aan de leden van de staatskerk, maar de Joden geheel aan hun lot overlaat. In Moldavië en Galicië is de toestand weinig beter.

De *Alliance Israélite* in Parijs heeft zich tot de Joden over geheel de wereld gericht met het verzoek om hulp, want als er niet spoedig krachtige hulp geboden wordt, zullen duizenden Joden van gebrek bezwijken. Daarbij openbaart zich in Galicië een sterke anti-semitische beweging, waardoor de Joden te midden van hun gebrek nog op alle mogelijke wijze worden tegengewerkt. In Rumenië worden zij stelselmatig vervolgd. Bij de wet is bepaald, dat zij zekere handwerken niet mogen uitoefenen, zich in de dorpen en op het land niet mogen vestigen, hunne kinderen niet naar de openbare scholen mogen zenden en geen land in eigendom mogen hebben.

Velen verlaten dit land, omdat hun toestand ondragelijk is. Sommigen zijn zoo arm, dat zij te voet naar Hamburg reizen, om daar gelegenheid te zoeken de zee over te steken. In Weenen kwamen voor eenigen tijd een groot getal vrouwen en kinderen aan, die in de open lucht moesten vernachten, omdat zij geen geld hadden voor logies. In het laatste half jaar zijn niet minder dan 16,000 Joden uit het land vertrokken. Velen gaan naar Canada, anderen naar Cyprus, Afrika, Oost-Azië en Engeland.

De „*Jewish Chronicle*“ zegt: „Dag aan dag wordt het duidelijker, dat het vraagstuk van de moeilijkheden der Joden in Midden- en Oost-Europa van ingrijpende betekenis is. De ellende is zoo groot, dat als niet dadelijk voldoende maatregelen genomen worden, alle middelen om haar te strijden vruchteloos zullen blijken. In Rumenië is de ellende door de verdrukking scherper, bitterder en barbaarscher dan ergens elders.“ Een Berlijnsch blad vergelijkt de anti-semiten in Rumenië met Bokseren in China.

De „*St. James Gazette*“ zegt: „Er is alleszins aanleiding den spot te drijven met de z. g. n. beschaving. Terwijl Europa China wil beschaven, heerscht in eigen boezem een fanatieke haat en een heftige vervolging tegen de Joden, een volk, dat uitnoodigt tot ijver en vlijt, en bekend is wegens zijn onderdanigheid aan de wetten des lands. De afkeer der Chinezen van de „vreemde duivels“ is meer verschoonbaar en minder afkeurenswaardig dan de haat in Europa tegen de Joden.“

De wereld is vol onrecht en verdrukking. Te schandelijker is dit, omdat de z. g. n. Christenvolken zich daaraan schuldig maken. Mocht die verdrukking der Joden er toe medewerken, dat zij tot het inzicht komen, dat hun verwerping van Christus al die ellende over hen brengt.

SCHOLTEN.

Van Samuël Growther, den bisschop van de Zending onder de Negers in West-Afrika, wordt het volgende verhaald. Voor omtrent zestig jaren werd in Afrika een jonge negerknaap verkocht voor een paard. Doch toen de koper hem zonde halen, ging die op den ruil niet in. Toen zou hij voor een vaatje rum verkocht worden, maar ook deze koper bracht den jongen weer terug. Hierop zou hij verhandeld worden voor een bundel tabak, doch ook deze derde koper ruidde hem weer in. Eindelijk zou een Italiaan hem ver weg voeren; maar een Engelsch

schip nam hem over en bracht hem bij een zendeling. Deze voedde hem op en hij kreeg den naam van Samuël Growther.

Eene Synode, die op berghoogten gehouden werd en zich met verheven gedachten moest bezighouden — zoo schreef *L'Eglise Libre* — was die van de Hervormde kerk in Grauwunderland, die dit jaar samenkwam te Splügen. De laatste Synode, die in dit dorp gezeten heeft, werd er bijna onder de sneeuw begraven; zoodat men in de laatste 45 jaren ervan afgezien had, op zulk eene hoogte van 1450 meters te vergaderen. Deze keer was de atmosfeer koel, maar de ontvangst der bevolking was bijzonder warm. De kerk en het dorp waren versierd met groen en vlaggen en de Protestanten van Splügen en omstreken hebben in groote getale de deliberaties der Synode bijgewoond. Des Zondags werd de openbare godsdienstoefening, met de ordening van twee predikanten, tevens een wezenlijk nationale en godsdienstige plechtigheid.

Edurende de Conferentie der Vereenigingen tot „Christelijke Werkzaamheid“ splitsten 50,000 leden der vergadering zich in vijf lokalen, hetzij kerken of komedies; waar zij 60,000 Afdeelingen over de geheele wereld verspreid vertegenwoordigden, die met 3,500,000 leden werken. De Vereenigde Staten alleen tellen 40,000 Afdeelingen met 2,000,000 leden. Vele afgevaardigden werden verhinderd door den brand aan de pier te New-York. Op de bijzondere reünie hebben een veertigtal afgevaardigden elk in zijne eigen taal het „Onze Vader“ luide uitgesproken; dat niet weinig indruk maakte. Het geheel eindigde met een Kinderfeest, waar 12000 jeugdige maar lichte stemmen het Hervormingslied van Luther zongen. Regel der Vereenigingen is, dat elk zijn eigen kerk trouw blijft en voor haar werkt. Rev. Meyer heeft echter in zijn welkomstrede ook aangedrongen op geestelijke eenstemmigheid en gemeenschappelijke liefde jegens den Meester. „Elk schaaft, zeide hij, moet bedenken, dat het niet slechts tot een kleine kudde maar tot de groote kudde behoort; het eisch soldaat moet niet slechts aan zijn regiment maar aan de geheele leger denken.“

VERSLAG VAN DE PROVINCIALE DIACONALE CONFERENTIE

van de Geref. Kerken in Zuid-Holland gehouden te Schiedam op Woensdag 13 Juni 1900 in het kerkgebouw aan de Plantage (Lange Nieuwstraat).

(Vervolg van No. 38 en Slot.) 1)

Punt 8 van *Schiedamsche* luidde: „Is het in overeenstemming met de Geref. beginselen, wanneer een Diaconie aan een lid der gemeente, — dat, ondersteund door eene kerk, dit geld besteedde bij niet-Gereformeerden en bij Gereformeerden op krediet kocht — hare ondersteuning onttrok, en tot hetzelfde bedrag haar in staat stelde bij Gereformeerden levensmiddelen te verkrijgen? Hoe te handelen, als zij weigert, aldus te worden ondersteund?“

Tegelijk wordt hiermede punt 9 van *De Lier* behandeld: „Mag eene Diaconie pressie uitoefenen op iemand, die steun ontvangt, wanneer zij meent, dat deze niet handelt met goed overleg?“

Van de verschillende sprekers zegt de Voorzitter, dat het eind van alle tegenspreken in dezen wel zal zijn voor allen: Art. 25 der Dordtsche K. O. „Der Diaconen ambt is, de almoezen naarstiglijk te verzamelen, getrouwelijk en vlijtiglijk aan de behoeftige ingezetenen en vreemden uit te deelen, de benaauwen te vertroosten, wel toe te zien, dat de almoezen niet worden misbruikt, en wel in den Kerkeraad rekening houden.“

Punt 7 van *Delft* vraagt: „Mag op het terrein der geïnstituëerde kerk door hare leden (in vereeniging) buiten verband met de Diaconie, barmhartigheid worden beoefend?“

Na discussie hierover zegt Ds. S. O. Los, dat deze vraag niet in uitkennenden zin kan beantwoord worden, volgens art. 26 D. K. luidende: „De Diaconen moeten met de almoezeniers en de huismeesters goede correspondentie houden.“

Ds. van Lummel dient als motie in: „De Conferentie verklaart, dat het op den weg der Diaconie ligt, dat ze, waar leden der gemeente zich vereenigen op den weg der barmhartigheid, met die vereeniging ambtelijk verband houdt.“

Als laatste onderwerp wordt punt 11 van *Rotterdam A* besproken, even voor het sluitingsuur: „Ligt het op den weg der Diaconie en is de tijd er voor rijp, dat van haar uitga eene actie, om bij de regering aan te dringen op spoedige indiening bij de Sta en-Generaal van wetsvoorstellen, tot het in 't leven roepen van een Invaliditeits-, Ouderdoms- en Weduwen-pensioensfonds voor werklieden?“

Na een betrekkelijk nog breed debat, wordt, schoon reeds een derde der afgevaardigden vertrokken is, met 23 tegen 4 stemmen deze vraag van *Rotterdam A* bevestigend beantwoord en hiermede uitgesproken, dat het op den weg ligt der Diaconie en dat de tijd er rijp voor is om bij de regering op spoedige indiening van genoemde wetten aan te dringen.

De Voorzitter sluit hierop, nadat de heer ter Weeme hem den dank der Conf. voor zijne leiding had toegebracht, — de vergadering, die beëindigd wordt, na het zingen van Ps. 72 : 11, met dankgebed van Ds. Goslinga.

L. MEESTERS, Scriba.

Rotterdam.

1) De Red. moet het vervolg bekorten en het groote Verslag uit plaatsgebrek beëindigen.

VERSLAG VAN DE CENTRALE PASTORALE CONFERENTIE.

IV.

Op verzoek van een der broeders, die vrees, dat de uitdrukking „het tegenovergesteld gevoelen“ — zie 't slot van III — zou kunnen worden misverstaan, deelen wij, gaarne mede, dat „tegenovergesteld“ niet

ziet op het gevoelen aangaande de oorzaak van de wedergeboorte, maar aangaande het middel. Dat de wedergeboorte het werk is van den Heiligen Geest — daarover waren allen het eens; het verschil ging over het middel; over de vraag: of de Heilige Geest het leven uit God, bij degenen die tot hun verstandsgebruik zijn gekomen, werkt *zonder of door* het Woord, als instrument en als het zaad der wedergeboorte. Uit het verslag is dit o. i. duidelijk genoeg. Maar ten overvloede herhalen wij het hier gaarne aldus, om mogelijk misverstand te voorkomen. Moge de gehouden discussie nu maar menigen broeder dringen tot onderzoek der Schriften betreffende dit allergewichtigst punt van de leer der zaligheid, dat van zoo groote betekenis is voor de bediening des Woords in den engeren en in den ruimeren zin. Doel der gehouden discussie was slechts om tot een heldere en duidelijke voorstelling van de in verschil zijnde gevoelens aangaande dit stuk en alzoo, indien mogelijk, tot eenheid te komen.

En daar nu die eenheid op de Conferentie niet kon verkregen worden, zouden een tweetal broeders, liefst de meest bewaamde, worden uitgenoodigd, een referaat over de gevoelens, die in verschil waren te leveren, ten einde, indien mogelijk, wat in geschil is tot oplossing en zoodoende tot eenheid te brengen.

En hietenge zal wel bij niemand enig bezwaar kunnen bestaan. Hoezeer is het in deze tijden gewenscht, dat we van één gevoelen zijn, om als één man den strijd aan te binden tegen al wat zich tegen Christus' kerk en ook tegen de leer der waarheid verheft!

De lezers zullen intusschen begrepen hebben, dat met de gevoerde discussie de tijd tot het houden van twee referaten was voorbijgegaan.

De Voorz., Prof. Lindeboom, die refereeren zou over: „De betekenis der Confessie (Belijdenis) voor het kerkelijk samenleven“, zag dan ook om des tijds wil van het houden van dit referaat af. Alleen wenscht hij de conclusie mede te deelen, waartoe hij gekomen was, n. l. om te vragen, of niet de tijd gekomen is, dat de bestaande leverschillen onder de oogen gezien en, ter beslissing, op de Synode gebracht worden. Hij verblijdt er zich over, dat men hier op de Conferentie, ook waar men van elkander verschillen moest, zich zoo duidelijk heeft uitgesproken. Dit kan zijns inziens niet anders dan aan de ware eenheid bevorderlijk zijn.

Gezonden wordt nu Ps. 89 : 7, en daarna houdt Prof. D. K. Wielenga zijn referaat over „Het gezag der Dordtsche Kerkenorde.“

Welke Kerkenorde wordt bedoeld en verstaan, wordt door referent verklaard en toegelicht. Het is de Kerkenorde, die in 1618/19 te Dordrecht gereviseerd en vastgesteld is, en onder welke rigueur de thans bestaande Gereformeerde kerken nog leven. Deze heeft dus voor die kerken gezag.

Zij geldt echter niet al literam, tot de laatste letter; de artikelen, die het verband bepalen met de o. e. rheid, zijn voor onzen tijd niet geldig meer en zijn daarom ook door de Synode onzer Gereformeerde kerken van 1892 als niet geldig verklaard. Met uithaling van deze artikelen (of gedeelten) werd zij als de gezag hebbende ordening onzer kerken aan de Overheid bekend gemaakt en aanvaard.

Ook wordt nu aangevoerd, welk gezag hier bedoeld wordt. Het gaat hier over de vraag, welk gezag, met uitsluiting van elk ander gezag, deze Kerkenorde heeft.

Thaus wordt een historisch overzicht gegeven, waaruit blijkt, wat de kerken hebben te doen gehad om zich aan het Overheidsgezag te onttrekken en het gezag van Christus in de kerken dezer landen te handhaven.

Wat de rechtmatigheid van het gezag dezer Kerkenorde aangaat, spreker verklaart en licht uit de historie toe, hoe zij langs den goeden en van God verordende weg in het leven werd geroepen. Zij werd wel bestreden, en wel heeft men steeds gezocht aan de Overheid mede zeggenschap in de regering der kerk te geven, of die van haar afhankelijk te stellen, maar het gezag van Christus, zooals in 't de Dordtsche Kerkenorde omschreven is, bleef tot op 1796 gehandhaafd. Toen kwam er strijd en worsteling, die voor onze kerken daarin eindigde, dat de organisatie van Willelm I haar werd opgedrongen en inplaats van de Dordtsche Kerkenorde gesteld werd.

De reformatie echter van '34 en ook van '86 bracht ons weer op het voorspoor onzer vaderen terug, en deed ons de krachteloos gemaakte Kerkenorde weder aanvaarden.

De kerken, die met gemeen accoord haar aanvaard hebben, maken dan ook het terrein uit, waarop zij haar gezag heeft uit te oefenen.

Nu wordt de aandacht aan den aard het karakter, de betekenis en ook aan de mate van het gezag dezer Kerkenorde gewijd.

Alle gezag veronderstelt macht, waarvan 't gezag uitgaat.

De potestas ecclesiastica is eene van Christus aan de kerk verleende macht. Zijne macht is absoluut. En de macht, die Hij ons naar de ordeningen van zijn Woord verleend, is de macht om zijn Rijk te grondvesten en zijne kerk te bouwen. Met onderscheiden plaatsen uit de H. Schrift wordt dit aangetoond. De kerk is geroepen naar die ordeningen zich te voegen. Het worde evenwel niet uit het oog verloren, dat de macht, welke Christus aan zijne kerk verleent, nooit een heerschende, maar altoos een dienende macht is; een macht echter, die door de kerk niet alleen geöfend wordt, maar ook voor die kerk alleen van kracht is.

De kerken spreken 't liefst van orde, ordening enz. Maar deze orde is met gezag bekleed, een gezag, dat wortelt in de potestas ecclesiastica.

Het karakter van de Kerkenorde kan nooit absoluut of conscientie-bindend zijn. Dit wil zij ook niet. De naam wet, reglement of statuut is wel bij de collegialisten, maar nooit bij de Gereformeerden in eere geweest. Basis of band van kerkelijke gemeenschap is dan ook de Confessie in gebondenheid aan de H. Schrift. De Confessie beheerscht de Kerkenorde en niet de Kerkenorde de Confessie. 't Gezag der Kerkenorde bindt dan ook in denzelfden zin als de Confessie. Zij wijkt voor de

Confessie, die in alles overeenkomt met Gods Woord. Bij onderlingen strijd moet dus de Kerkenorde voor de Confessie wijken. De Confessie moet ondertekend zijn; de Confessie wordt gehandhaafd. Handhaving van de Kerkenorde is soms juist slap. Afwijking werd zelfs, vooral met het oog op eigenaardige toestanden, niet alleen geduld, maar ook goedgekeurd.

Het gezag dezer Kerkenorde is voorts niet wettisch, noch reglementair; zij is evenmin van boven af opgelegd. Zij steunt op het gemeen accoord, waartoe de kerken zichzelf verbonden.

Het is ook niet een conventioneel, maar een reëel gezag, als opkomende uit de potestas ecclesiastica. Zij verdient dus opgevolgd te worden.

Het is een gezag eindelijk dat werkt op kerkelijk terrein, door kerkelijke organen, door kerkelijke middelen, met een kerkelijk of kerkrechtelijk effect. Het is ook niet een bloot zedelijk gezag, aan elks believen overlatend of men het gehoorzamen zal, maar met de rechtsgevolgen voor elk, die er zich niet aan onderwerpt. Het wordt echter lankmoedig en met veel vermaan toegepast, maar toch ook met uitbanning van hen, die tegen deze ordeningen van 's Heeren kerk ingaan. Het laatste artikel spreekt de eigenaardigheid van dit gezag uit. Voetius spreekt in dien zelfden gees; eveneens Prof. Rutgers in zijn rede over: „De geldigheid van de oude Kerkenordening“ en ook de inleiding van het kerkelijk Handboekje.

Het referaat, dat we hier in ruwe trekken weergeven uit de aantekeningen, waarover we konden beschikken, en inzonderheid uit het verslag, dat van de gehouden Conferentie uit aantekeningen van Ds. Ploos van Amstel in de *Zoosche Courant* werd geplaatst en ons werd toegezonden, werd niet minder als dat van Ds. Doorn met de meeste aandacht aangehoord; waarom dan ook Prof. Wielenga de dank der vergadering voor dit referaat gebracht wordt. Hem en ook Ds. Doorn wordt dringend verzocht, de referaten door hen op deze Conferentie uitgesproken in druk te geven.

Van de gelegenheid om vragen te doen, wordt gebruik gemaakt.

Gevraagd wordt, hoe de Kerkenorde kan hebben een reëel en toch een niet conscientie-bindend gezag, alsmede hoe de Kerkenorde kan rusten op het gemeen accoord, en toch gezag hebben door de macht, die Christus aan zijne kerk heeft gegeven?

Conscientie-bindend gezag in dien zin, verklaart referent, dat het uit is met een „daar staat geschreven“, heeft alleen Gods Woord. Als zoodanig heeft de Kerkenorde geen gezag.

En wat het 2de aangaat, de kerk heeft „de macht om te regeren“ van Christus. Dien overeenkomstig stelt zij hare Kerkenorde vast; echter nooit anders dan met gemeen accoord.

Ook wordt nog op het verschil van gezag tusschen Kerkenorde en Confessie de aandacht gevestigd. De Kerkenorde komt uit de Confessie en niet omgekeerd. Vandaar dat het gezag der Kerkenorde meer een regelen, en dat der Confessie meer een grondlegend karakter heeft. En hiermede loopt ook deze discussie ten einde.

Als lid van het Comité wordt nu bij acclamatie gekozen Ds. A. Doorn van Franeker; als algemeen Secundus wordt aangewezen Ds. F. Kramer van Strobos.

Een woord van dank wordt door den Voorz. gericht tot den kerkeraad, de regeringscommissie en voorts aan allen, die tot het welslagen dezer Conferentie hebben bijgedragen. Nog een kort opwekkend afscheidswoord wordt tot de saamgekomen broeders gesproken, waarna gezongen wordt Ps. 72 : 11 en Ds. Graefe van Gölitz deze Conferentie met dankgebed eindigt.

Mogen Conferenties als die te Zwolle nog vele gehouden worden. Dan zal de broederzin gekweekt, de eendracht bevorderd, de kennis vermeerderd, het geloof versterkt en de gemeenschap der heiligen geöfend worden. En zoo zal de vrucht er van zijn, dat het rijk van Satan verstoord wordt, het rijk van God komt, en Christus' kerk gebouwd en tot des Heeren lof op aarde gesteld wordt. Maassluis. J. VONK, Secretaris.

P. S. De *Utr. Kerkbode* van 20 Oct. klaagt, dat haar niet het vervolg (III) van dit Verslag is gezonden. De uitgever verklaart, zelf ook aan het bureau van dat blad dat vervolg gezonden te hebben. 't Zal dus op de post verloren zijn geraakt. Om dat gedeelte van het Verslag aan zijne lezers mede te deelen, is een ex. van *De Basniz* gezonden waarin III voorkomt, en aan Ds. Fernhout van een en ander kennis gegeven. L. L.

Bokaankondiging.

Van 's Levens Ernst door W. Lamers, Rotterdam. J. M. Bredé.

Dit boekje houdt het karakter en leven van Ezaü en van Simson ten spiegel voor aan de kinderen onzer eeuw en ontleent voorts nog in een derde opstel aan 2 Sam. 23 : 13—17 de stof, om het nut en de waarde onzer herinneringen in het licht te stellen en de vraag te beantwoorden: welke herinneringen zijn wij nu bezig te maken en voor onszelf en voor anderen na te laten? *Van 's Levens Ernst* is de titel van dit geschrift, en daaraan beantwoordt ook zijn inhoud en toon. De Schrijver kent zijn tijd, hij kent de gebreken en dwalingen der hedendaagsche materialistische richting, hij doet krachtige grepen in het leven en zegt alles op eigene en eigenaardige wijze. Niet elke uitdrukking nemen wij zonder voorbehoud voor onze rekening, bijv. niet wat de Schrijver op bl. 29, 30, 40 over Simson zegt. Maar toch is de waarschuwing, die hij laat hooren, de ernstige behartiging, en het boekje, dat hij ons aanbiedt, de lezing en overdenking waard.

De Zichtbare Kerk en de Ambten door Dr. P. Krommigh. Utrecht Bijleveld 1900. Verreweg het meeste in dit geschrift heeft

onze hartelijke instemming. Wat Dr. Kromsigt zegt over de eenheid van het genadeverbond, over de verhouding van zichtbare en onzichtbare kerk, over de ambten in Oud en Nieuw Testament, zal zeker bij Gereformeerde belijders geen tegenspraak ontmoeten. Het is alles wel kort door den Schrijver behandeld, vooral in aanmerking genomen de belangrijkheid der onderwerpen, maar het is toch goed en juist gezegd. Ook stelt Dr. Kromsigt zeer juist in het licht, dat de ambtsdragers in de kerk hun gezag niet aan de gemeente maar aan Christus ontleenen, bl. 22. Maar bij het aangeven van de eenheid van het genadeverbond, in Oud en Nieuw Testament, verliest de geachte Schrijver, dunkt ons, uit het oog, dat er tusschen beide ook in dien zin onderscheid bestaat, dat de kerk thans niet meer is een nationaal instituut. De geloovigen zijn in de dagen des N. T. zeer zeker een volk, maar toch in anderen zin dan in den tijd des O. Testaments, toen kerk en burgerstaat saamvielen (verg. bl. 12). En ook komt het ons voor, dat Dr. Kromsigt aan de rechten der gemeente te kort doet, als hij het ambt der geloovigen bestrijdt, bl. 18, 21. Want al mag in de uitdrukking: ambt der geloovigen, het woord *ambt* de betekenis van *plicht* hebben, die plicht staat dan toch op Gereformeerd standpunt vast. De geloovigen hebben het recht en den plicht, om tegen de ontrouw en de leugenleer van de ambtsdragers in verzet te komen. Wie dit wilde ontkennen, zou niet alleen het recht der Scheiding in deze eeuw, maar ook het recht der Reformatie in de zestiende eeuw betwisten. En dat is van een man als Dr. Kromsigt niet te verwachten. Zijne Gereformeerde belijdenis staat hem daartoe zelve in den weg.

De Verkiezing voor het Ambt door Dr. H. H. Kuyper, Hoogleraar aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Leiden D. Donner 1900.

Prof. Kuyper gaf op vriendelijk verzoek de artikelen, die hij vroeger over de Verkiezing voor het ambt in de „Friesche Kerkbode“ schreef, afzonderlijk in het licht en stelde ze daarmede voor een grooter publiek verkrijgbaar. Dat publiek zal er hem dankbaar voor zijn. Over de beste wijze, waarop de verkiezing voor het ambt in Christus' gemeente geregeld moet worden, bestaat er in de Gereformeerde kerken nog veel verschil. En over deze kwestie verspreidt Prof. Kuyper in deze brochure een helder licht. Op grond van de Schrift en na raadpleging van vele Gereformeerde Schrijvers toont hij aan, welke rechten de gemeente bij deze verkiezing bezit, en welk aandeel daarbij aan den kerkeraad toekomt. Hoofdgedachte, strekking en resultaat dezer studie zijn op Gereformeerd standpunt wel niet tegen spraak vatbaar. De geachte Schrijver stelt zich vooral ten doel, om het independentisme en de valsche democratie te bestrijden, en naast de rechten van de gemeente die van den kerkeraad te handhaven. Daarbij geeft hij, althans in het uitgangspunt zijner rede neering, nog eer te veel aan de meer democratisch gezinde richting in de kerkregering toe, dan dat hij ze in haar wettige rechten miskennen zou. Althans is het, onzes inziens, voor misverstand vatbaar, als er in den be gonne gezegd wordt, dat alle kerkelijke macht ten principale bij de gemeente berust; dat de gemeente, die deze macht van Christus ontfangt, haar uitoefent door de ambtsdragers, bl. 8; dat de kerkeraad de tegenwoordiging der kerk is en geen enkel ingrijpend besluit mag nemen, zonder dat de gemeente vooraf over dat besluit gehoord is en daaraan haar approbatie heeft verleend, bl. 9; dat niet het ambt maar de gemeente alle geestelijke macht en autoriteit bezit, bl. 22. Want, gelijk de Schrijver toch ook erkent, het ambt is niet eene schepping van de gemeente maar eene instelling van Christus; het ontleent zijn gezag en macht niet aan de gemeente maar aan Christus; en het handelt niet in den naam van de gemeente, maar in den naam van Christus. De gemeente heeft een van Christus haar gegeven recht, om stem te hebben in de keuze der ambtsdragers. Maar dit is heel iets anders dan te zeggen, dat alle gezag en macht oorspronkelijk bij de gemeente berust en dus door haar op de ambtsdragers zou overgedragen worden. Ambt en gezag zijn in de gemeente, evengevoel als in den staat, van God afkomstig, al is er natuurlijk overigens groot onderscheid tusschen beide. De macht bijv., om Woord en Sacramenten te bedienen, gaf Christus niet eerst aan de gemeente en door haar heen aan de ambtsdragers, maar Hij gaf en geeft ze rechtstreeks aan de ambtsdragers zelve, al is het ook, dat dezen, onder leiding van den kerkeraad, door de gemeente worden aangewezen. Maar zooals gezegd is, de Schrijver erkent dit ook zelf. Hij had het alleen wat sterker kunnen laten uitkomen. De hoofdgedachte en de uitkomst van zijn onderzoek zouden erdoor versterkt zijn. Van harte bevelen wij zijne studie aan; zij kan menig ongeond denkbeeld uit onze Gereformeerde kringen verwijderen.

BAVINCK.

ADVERTENTIËN.

Heden werd ons een **Zoon** geboren.

O. BOERSMA
D. BOERSMA—
TEN HAVE.

GRIJPSKERK,
24 Oct. 1900.

Voor de hartelijke deelneming in het smartelijk verlies van onze geliefde dochter en Zuster, betuigen wij onzen innigen **dank**.

R. BOS EN FAMILIE.
SAPPEMEER, Oct. 1900.

Mede namens mijne Schoondochter, Echtgenooten en verdere Familie betuigt ondergeteekende zijn innigen **dank** voor de betoonde belangstelling bij het op 19 Sept. j.l. geleden smartelijk verlies.

P. DREGMANS.

AXEL.
31 Oct. 1900.

EBEN-HAEZER.
Den 9en Nov. hopen onze geliefde Ouders
JAN HASPERS
EN
GEZIENA LUTJE
hunne **Vijfentwintig-jarige Echtvereeniging** te herdenken.
H. HASPERS.
H. J. HASPERS.
G. H. HASPERS.
ZETTEN, M. HASPERS.
2 Nov. 1900.
Receptie: 2 tot 5 uur.

Vijf-entwintig-jarige Echtvereeniging van onze geliefde Ouders
O. D. EERDMANS
EN
H. A. GEERLING
op Maandag 12 Nov. 1900.
Hunne dankbare kinderen:
DIRK MATHIJS EERDMANS
HATTIE EERDMANS-BEIJING
CHICAGO.
ANNA JEANNETTE
SYBRIGJE JEANNETTE
PIETJE
ARIËN MAXMILIAAN
OTTO HENDRIK ANTON
JAN ALBERT
NIESJE ELIZABETH.

Heden behaagde het den Heere van leven en dood, op 't onverwachts, door eene ongesteldheid van eenige dagen, van onze zijde weg te nemen, onze geliefde Moeder, Behuwd- en Grootmoeder
de Wed. Johs. van Raalte-
VAN WEEGHEL,
in den gezegenden ouderdom van 74 jaar en 6 maanden. Haar leven was den Heere gewijd. Ofschoon het haar veeltijds ontbrak aan h't volle licht, mocht zij toch voor haar dood getuigen, dat de Heere den prikkel des doods voor haar weggenomen had en alzoo is zij met blijdschap in hare Heere ontslapen. Dit is ons een zalige troost in onze droefheid.

Haar bedroefde kinderen.
GELDERSCHEIDJ, } 19 Oct 1900.
HATTEM.
(Per abuis niet in 't rozig No. geplaatst.)

Heden overleed, na een langdurig doch geduldig lijden, onze vriend, tot voor korten tijd ons medelid,

Lambert Zuiderveen,
in den ouderdom van 26 jaar. Trooste de Heere de betroefde betrekkingen en zij het ons een roepstem, om te allen tijde tot sterven bereid te zijn.
Namens de Geref. Jongel.-Vereen.
B. J. MOOIBROEK, Voorz.
D. B. DOEDENS, Secr.
MEEDEN,
den 30 Oct. 1900

Voor direct of tegen **1 Jan. a.s.** wordt gevraagd in een Mawu-factuurzaak, een

geroutineerd reiziger
of een
leerling-bediende.

All-en zij, die flinke getuig-schr. kunnen toonen en van den Geref. godsd. zijn, komen in aanmerking.
Br. fr. letter **V. N.** Uitgever van dit blad.

Met begin December a.s. kan
een leerling

geplaatst worden, en met Maart iemand als

tweede bediende,
in een **grossiers- en winkelzaak** van **gebreyde goederen, garen en band en kramertjen**. Zondags vrij.

Men adresseere zich onder de letters **E. G.** bij den Uitgever van dit bad.

Den 7 November a. s. hoopt D. V. onze geachte en geliefde Leeraar,
DS. S. T. GOSLINGA,
den dag te herdenken, waarop hij **voor 25 jaren** te SASSENHEIM als Bedienaar des Goddelijken Woords werd bevestigd.

Sedert den 24 Januari 1892 is Zew. te SCHIEDAM werkzaam, waar zijn arbeid op hoogen prijs wordt gesteld.

Dankbaar voor wat de Heere aan de de gemeente in Zew. schonk, bidden wij, dat God Zew. nog langen tijd sterke en ondersteune, om met blijmoedigheid en opgewektheid het Woord in ons midden te bedienen.

Namens den Kerkeraad der Geref. kerk te Schiedam A.
J. VAN SPIJK, Scriba.

SCHIEDAM,
29 Oct. 1900.

KERKORGEL.

Door verbouwing eener kerk voor matigen prijs **te koop een PIJPORGEL**

met **twee klavieren en vrij pedaal. 19 Registers.** Prestant 8 voet in 't front. Te bevragen Uitgever van dit blad, motto: **Pijporgel.**

f 375 PIANO-

Steinway & Sons

Systeem -- nieuw, door afbestelling voor Transvaal ter overname. Desverkiezende wordt binnen de 5 garantiejaren voor f 300 weer teruggekocht. Adres te AMSTERDAM IJzerengracht 193.

MAGAZIJN

VAN Heerenkleeding en Uniformen.

Steeds voorradig groote keuze in de **nieuwste stoffen.**

Uitrustingen voor Indië.

J. SCHELTENS,
OUDESTRAAT, KAMPEN.

Roode Spaansche Wijn

ultimundend van kwaliteit en smaak. Bizarde geschikt om te gebruiken bij het **H. Avondmaal.** Prijs per anker **f 34.—**. Verkrijgbaar bij **A. R. A. HAGT, Wijnhandelaar te Klundert.**

Bij ZALSMAN te KAMPEN is verschenen:

FEESTSTOFFEN

DOOR
J. BAVINCK
Predikant der Geref. kerk te Kampen.
Negen Leerredenen.
167 bladz. 90 ct.
Alle Boekh. nemen bestellingen aan.

Bij **D. A. DAAMEN** te Rotterdam verscheen:

Mr. H. J. KOENEN,
Het Recht in den kring van het gezin.
Historisch-Juridische schets voor Juristen en Leeken.

INHOUD: De patriarchale Grondslag onzer samenleving. Geschiedenis der Ouderlijke Macht. Ondere Huwelijksvormen (koop en roofhuwelijk). Het Christelijk Huwelijk. Huwelijksvoorwaarden. Bastaardij. Moederrecht en Groepenhuwelijk. De vernijding van Bloedschande.
Prijs f 1.50.

Verzonden zijn alle bestellingen op den **Scheurkalender 1901**

Een Lamp voor den Voet.

't Is 't eigen Woord des Heeren
Dat van genade ons spreekt;
Dat als een sterke hamer
De hardste harten breekt;
Dat als een zachte balsem
't Gewond geneest en geneest;
't Is 't zaad der weergeboorte
Door d' invloed van Gods Geest.
O, schrijf 't in onze harten
Uw heilig Woord, o Heer!
Dan vreezen wij geen satan,
Geen dood of oordeel meer.
Want bergen zullen wijken,
De wereld zal vergaan,
Maar 't Woord—het Woord des Heeren
Zal eeuwiglijk bestaan.

Wie nog een intekenlijst verlangt gelieve die aan te vragen bij den uitgever **ZALSMAN** te KAMPEN.

Ter uitdeeling aan kinderen op Zondagsscholen worden aanbevolen de

Gekleurde Cents-Prenten

over de 1 bijbelsche Geschied. O. & N. Test
Bij toezending van het bedrag worden ze franco verzonden door **ZALSMAN** te Kampen.

G. F. CALLENBACH

De Zondagschool-Uitgaven van **G. F. CALLENBACH** te Nijkerk worden reeds meer dan veertig jaar met veel succes verkocht. Nergens vindt men **GROTER KEUZE**. Voor het a.s. Kerstfeest verschenen weder 45 nieuwe boekjes, 9 platen en als iets geheel nieuws 2 prachtige prentenboeken groot kwarto formaat.

Vraag den uitvoerigen Catalogus.

NIJKERK

Bij den Uitgever **A. H. TEN BOKKEL HUININK**, te Utrecht verschijnt:

Uitlegging op de Profetieën van de Profeten Jesaja en Jeremia door JOH. CALVYN.

Uit het Latijn vertaald en bewerkt aanvankelijk door Dr. L. W. van Deventer en Dr. E. C. Gravemeijer, voortgezet door Dr. L. W. van Deventer.

Dit werk, met duidelijke letter op goed papier gedrukt, verschijnt in **± 50 Afleringen**, van 2 vel (32 pag.) in groot 8° formaat à **f 0.20** per Aflering. Een werk dus van **± 1600 blz.**, compleet zullen het 2 flinke deelen vormen. **Om de 14 dagen** verschijnt een aflering. Om de 5 afleringen zal over het bedrag (f 1.—) worden b'schikt. Voor slechts 10 cent per week komt men dus in het bezit van dit kostelijk werk.

Bovendien ontvangen de intekenaars een prachtig Portret, groot met witten rand **50 × 75 cM.**, zonder den rand **30 × 41 cM.**, voorstellende Calvijn in zijn studeer-kamer, vervaardigd naar een zeer zeldzame en zeer fraaie gravure van HOLBEIN, op zwaar Hollandsch papier gedrukt in lichtdruk op de inrichting van GEBR. VAN STRAATEN, te Middelburg. Dit Portret wordt verstrekt bij 't verschijnen van aflering 40.

Voor het werk zullen verkrijgbaar worden gesteld twee verguld linnen stem-pelbanden, die alleen den intekenaars worden geleverd voor **35 cent per stuk**, terwijl buiten intekening de prijs voor iederen band **50 cent** zal zijn.

Men teekent in bij elken soliden Boekhandelaar en bij den Uitgever. Men verbindt zich voor het geheele werk. Op aanvraag wordt prospectus gratis gezonden.

Bij **ZALSMAN** te KAMPEN komt van de pers:

Misbruikte Schriftuurplaatsen,

DOOR
E. KROPVELD.
TWEDE DRUK. 129 bladz.
Ing. 80 ct. geb. f 1.20.

Vele malen worden in het dagelijksch leven allerlei bijbelteksten op verkeerde manier aangehaald. Dit is de Schrift geweld aandoen en ontteren. Daarom was het een goed idee van Ds. KROPVELD om eenige van zulke plaatsen toe te lichten in haar ware betekenis en tegen dat verkeerde gebruik in te gaan. We gelooven dat de geachte schrijver alleszins gelukkig is geweest in zijn pogen. Op duidelijke, klemmende, grondige wijze wordt in dit nuttige boekje betoogd. Het is der lezing dubbel waard; het verrijkt onze Schriftkennis, en doet ons Chr. leven gezonder worden.
(H't Volksblad.)

Alle Boekh. nemen bestellingen aan.

Bij **J. H. KOK** te KAMPEN verscheen:

De Achtenzestigste
EN
De Zestiende Psalm
vertaald en verklaard
DOOR
Prof. M. NOORDT ZIJ
130 pag. groot 8°. **Prijs f 1.30.**

Salomo's Prediker

Gerangschikt en verklaard
DOOR
Ds. J. KOK
3 DEELEN. **Prijs f 3.—.**
In **linnen** Sempelbd. **f 3.50.**
In **leeren** Stempelbd. **f 3.90.**

De Leer van Lombroso en de Positieve School

DOOR
P. A. E. SILLEVIS SMIT
v. d. m. te Rotterdam.
GROOT 8°. **Prijs f —,30.**
Bij elk-n Boekhandelaar verkrijgbaar.

Bij **ZALSMAN** te KAMPEN is verschenen:

FEESTSTOFFEN

DOOR
S. VAN VELZEN,
in leven Hoogleraar aan de Theol. School.
TWEDE DRUK. 259 BLADZ. f 1.00.
Deze beroemde bundel Feeststoffen kostte vroeger f 1.75. De tweede druk met zeer duidelijke letter, slechts **f 1.00.**
Al'e Boekh. nemen bestellingen aan.
Na ontvangst van postwissel **f 1.—** wordt het **franco** verzonden door den uitgever.

Bij **ZALSMAN** te KAMPEN is verschenen:

VIER- EN FEESTDAGEN
ACHT LEERREDENEN

DOOR
J. J. Westerbeek van Eerten B.Jz.
Pred. te Kampen.
Prijs f —,75.

Vrije Universiteit.

In dank ontvangen:

Voor de Vereeniging:

Aan Contributiën:
Door den heer G. W. Nederbragt te Velp f 100,25; door den heer R. Bameveld te Vreeswijk f 191,50; door den heer N. J. Bastmeijer te Brunisse f 11,50; door den heer W. C. van Munster te Leeuwarden f 147; door den heer J. J. Boersma te Meppel f 83,75; door Ds. J. Visser te Gelselaar f 20; door den heer P. Sanders te Bleiswijk f 101; door den heer E. Fris te Zaandam (1899) f 93,50; door Ds. J. Miedema uit Charlois f 36,50, uit Pernis f 3, uit Raon f 1, uit Poortngaal f 1, samen f 41,50; door het Local Comité te Amsterdam de storting f 1600; door den heer G. Wolzak te Alkmaar 1e Storting f 65; door den heer G. Hoppe te Vreeland f 25.

Aan Collecten: (voor de Theol. faculteit):

Van de Geref. kerk te A. Iteu A f 12,76; van idem te Pernis f 17,21½; van idem te Maasland B f 26,73; van idem te Berkel (½ coll.) f 11,67; van idem te Capelle a/d IJ. f 11,94; van idem te Hoek van Holland f 3,05½; van idem te Hoogvliet f 6,75; van idem te Katendrecht f 18,48; van idem te Kralingen f 57,61; van idem te Maasland A f 3,61½; van idem te Oude Terbrugge f 3,56; van idem te Overschie f 10,47; van idem te Poortngaal f 3,43; van idem te Ruoon f 6,45; van idem te Schiedam A f 20,02½; van idem te Schiedam B f 26,77½; bij den bidstond te Amsterdam f 128,90.

Aan Schenkingen:
Door Ds. B. van Schelven f 5; gev. in de coll. Nieuwe kerk 1,25.

Voor de Medische Faculteit:
Door den heer W. C. van Munster te Leeuwarden f 3,50; door Ds. J. E. Vonckenberg te Barendrecht gev. in de coll. f 1.

Voor de Bibliotheek:
Van Mr. P. A. Tukker te Delft: Tijdschrift voor Staathuishoudkunde en Statistiek, door Mr. Sloet tot Veldhuis. 28 deelen, 1841—1875.

Van den schrijver: De 68e en de 16e Psalm vertaald en verklaard, door M. Noordt zij.

Van den schrijver: Een der oorzaken den van oorlog in Z. Afrika enz., door J. A. Wormser Jr.

Van de Holland Society te New-York: Yearbook 1900.

S. J. SEEFAT, Penningmeester.

Stoomdruk van **ZALSMAN** te KAMPEN.